

K Ö N Y V E K

ORMOS IVÁN: ALLJ, KI VAGY? (Az Erdélyi Szépművés Céh kiadása.) Egyike azon erdélyi könyveknek, amelyek nem kerültek magyarországi kiadásra és így nálunk meglehetősen ismeretlenek. Pedig szerzője nagyon érdekes kvalitásokkal bír. Először is nem tartozik a belső erdélyi medence lelki képviselői közé, hanem a nagy bánsági iparváros, Temesvár levegőjét érezteti meg. Másodszor pedig érdekes számunkra azért is, mert nem a népi katolicizmust szóltatja meg, mint *Tamási* vagy *Nyírő*, hanem a városi kispolgárság idegen hatásoktól szédült lelkéből csillan fel néha imitt-amott biztatón a katolicizmus. Erkölcsi világa különben néhány szép momentumot leszámítva, magán viseli a keverékváros légkörét. Igaz, hogy témája is egy munkanélkülivé lett magyar intellektuel fokról fokra való lezülését példázza és szerzője, realista módjára nem változhat túlságosan az eszközökben. *Ormos* Iván tehetségében a legfigyelemreméltóbb éppen az a kegyetlen biztonság, amellyel a munkanélküli úrfiút a züllés összes fokozatain elkíséri egészen a halálig.

Gálfi Miklós, az elbocsátott gyári tisztviselő a gyöker nélküli magyar fiatalág tragikus példánya. Előbb statisztikai munkával keres még valamit és hordja régi ruháit, állandó rettegésben él azonban, hogy régi ismerősei megtudják „megszégyenítő” foglalkozását. Itt még idegenkedve olvassuk a regényt, mert nem egyezünk meg a szerzővel abban, hogy ez, vagy bármely más munka megszátyenítő lenne. De a gazdag svábok városában ez a szegény magyar gyerek született uriságával és elferdült nevelésével szégyelli ezt, hisz új gazdagok procc társadalmában él. Aztán fokról fokra jön a vég.

Előbb kávéházi römizésből él, majd egy kifizetetlen adóssáért onnan is kipofozzák. Menyasszonya elhagyja, lézengő csavargó lesz. Egyszer még felé mosolyog a remény. Egy pesti özvegyasszony állást akar neki nyújtani. De nincs pénze az útlevéltre, egy rendes ruhára. Már-már megöli azt, aki egyedül volt jó hozzá, öreg szállásadónőjét, aki menthetlen rákos beteg és megváltás volna rá a halál. Ez az asszony valami kis örökséget hagyra rá. De az asszony feje fölött megvillanó kereszt visszatartja a rettenetes tétől. Közben kommunista üzelmek gyanujába kerül, pedig ártatlan. Végtelen lelki elhagyatottságában nyúlt csak néhány barátja buzdítására ilyen könyvekhez és néhány röpiratot helyeztek el nála. Elfogják, megtalálják nála az iratokat, bezárják. Pesten közben várja az asszony, aki rendes polgári életet nyujtana neki. Kiszökik a börtönből és éjjel akar átkelni a határon. A ködben hangzik el aztán feléje a kiáltás: „*Allj, ki vagy?*” és arccal löberekva a barázdában hal meg Istennek ez az eltévedt gyermeke.

Ormos Iván egyszerűen, sallangok és cifrázások nélkül, logikus ésszel pergeti le hőse sorát a pécskai határbarázdáig. Éppen ebben a kegyetlenül kemény vonalvezetésben nyilvánul meg erős tehetsége. Szeretnénk minél többet olvasni tőle, mert az elsodródó kisebbségi magyar tragédiáját sok tehetséggel írta meg. P. L.

L. HOMO: A RÓMAI KULTÚRA. (Athenaeum.) Homo könyve: a római végzet története. Világos felosztásban tárja elénk a római történet óriási, külső kereteit, a kultúra kialakulásának feltételeit, amelyeket faji és környezethatások teremtettek meg. Csak azután vezet be a szerző a római

szellem nagy alkotásainak ismeretébe és részletesen tárgyalja azoknak kihatását a világra és a történelemre.

A római kultúra hanyatlásának okait vizsgálva: három jelenségben állapítja meg azokat. A hanyatlás alapvető okát a római kultúra zárkózott, arisztokratikus jellegében látja. Kimutatja, hogy az arisztokratikus elitet, ezt a vezérkart, amelyben a fokozatos felemelkedés révén lassan kiszélesül, proskripciók tizedelik meg s a véres polgárháborúk állását megrendítik. Ehhez járul második okként a birodalom belső tartományainak elnéptelenedése, végül a harmadik század nagy válsága: az államszervezet szétesése. A megtizedelt arisztokráciának nincs ereje ahhoz, hogy olyan mértékben romaniizálja a meghódított világot, amelyre a megteremtett birodalmi keretek arányában szükség volna. A minőségbeli hanyatláshoz járul a mennyiségbeli is. Augustus szociális törvényalkotásainak hatására a népi erő hanyatlásában szünet áll be, sőt a természetes szaporodás folyamata is megindul, de az alig kitetsző eredményeket a Kr. u. harmadik század válsága pehelyként söpri el. A provinciák rómaiiasodása egyelőre tartósan ígérkezik: a latin nyelv benyomul Galliába, Hispaniába s Afrikába, a bekövetkező katonai anarchia azonban megtorpantja a kezdeti lendületet.

„A világ romanizálásának előzetes és mintegy elengedhetetlen bevezetése volt — írja — nyugat romanizálása. Már pedig nyugatot sohasem sikerült egészen romanizálni, éppen azért, mert később romanizálták. Róma a keleti csoda káprázatában hátat fordított legfontosabb feladatainak s keletre ment könnyű diadalokat s dús hasznot keresni.“

Itália latinizálása jelentette a római kultúrmunka első szakaszát, a másodikat nyugat romanizálása, a harmadikat a Földközi-

tenger körének asszimilálása. Ez a legfőbb cél, amellyel a császárok hiába próbálkoztak ismételtén, ábránd maradt, amely a bukkas végzetét hordozta méhében. Itália elnéptelenedésével, a biológiai erő kimerülésével a római kultúra is elérkezett lehetőségeinek végső határaihoz. A birodalom sokfajú népe közösségeszme nélkül él s csak passzív támogatója a „római békének“, amelynek védelmére nem sorakoznak fel közös akarattal, ha a veszedelem „ante portas“ fenyeget. A római kultúra kozmopolita lett s végső elemzésben bukásának is az a legmélyebb titka: vele eldőlt a történelem s az emberi nem egész jövője.

K. B.

SIR GALAHAD: BIZÁNC. (Atheneaeum-kiadás.) Egy ezerszáz éves birodalom tündöklő látomása vonul el az olvasó előtt ebben a bizánci könyvben, amelyet szerzője a nagyközönség számára írt benső és nagyvonalú rajzával egy önmagában zárt szellemi és politikai organizmusnak. Ez a félig ázsiai és ókori pogány ötvözetből kevert keresztény teokratikus állam — a történelem egyik legkülönösebb képlete — kialakulása első pillanatótól a tudatos hatalomakarás eredménye. Bölcsőjénél latin augurok, keresztény mágusok és ázsiai asztrológusok állanak. A bíboragy párnái között szép arca annak a földi istennek, akit az angyalok serege oltalmaz és a herélték hierarchiája övez, már megjelenik, homlokán a menynevi diadémmal s a legfőbb papság jelvényeivel. Odakint a válogatott nép, közülök egy sem léhűtő római polgár, cirkuszi játékokkal, de keresztény procesz-sziókkal is ünnepli jöttét ennek a csillagokból kijelölt napnak, amellyel a birodalom életének a jósors útján meg kell kezdődnie.

Bizánc keletkezése tehát nem vész el a mondai homály kódében, sem valamely mitológia díszletei között: ragyogó kupoláinak,

tornyainak, palotáinak és nagy-
 úri villáinak hosszú sora előttünk emelkedik ki a földből, cézári parancsszóra. Létezését mégis valami rejtett misztika igazolja vagy legalább magyarázni próbálja. S ez a misztika vagy inkább történetfilozófia abban foglалható össze, hogy a római nép kezdetétől fogva visszavágyott bukott ősei fészkebe, Trója leomlott falai közé s Róma egész eddigi története egyéb sem volt, mint a bujdosás korszaka. A római hódítókedvnek kelet felé csapongása, a Kapitolium sasainak kereső nyugtalansága, hogy megtalálják az elpusztult Iliont, abban jut nyugópontjára, hogy ez a visszavágyódás két világrész találkozásánál épült Bizáncnak sorsolja ki a viláгурalmat. Bizánc tehát a római vágyalom ragyogó megvalósulása, amelyben hosszú századokra átmentve tovább él e nagyszerű szervezőfajtának minden alkotóképessége: technika, jog, államszervezet és hadsereg. A legfőbb hatalom teokratikus despotizmussá merevül, földöntúli magasságban égbe nyúló keresztény Jákob-lajtorjaként, amelyen már életükben istenült basileusok lépkednek, hogy hódoljanak a cézári Krisztus előtt s amelyen angyalok szállnak alá, hogy oltalmazzák a szent császár városát, ha mohó s irigy barbárok akarnák elpusztítani. A római szellem legtisztábban csak a hadseregben öröklődik tovább: a legkésőbbi korig a hadsereg vezénylőti nyelve latin, a seregnek szóló parancsok latinok. Ez a rómaiság testesül meg az államgépezet kiépítésében, a bürokrácia hálózatának megalkotásában, amely a népvándorlás legszörnyűbb zavarai között is megrendíthetetlenül funkcionál, megújító erejét a legsúlyosabb csapások sem törik meg. Kultúrája: szabad csarnoka az ókor minden ismeretének, művészetének, amelynek befolyását a szektáriánus elvakultság s a képrombolók dühe sem fojthatja meg.

Bizánc egy ezredéven át oltalmazója és pajzsa az emberi kultúra eddigi minden eredményének, amelyet tudatosan és nagy eréllyel védelmez a kelet s nyugat mohó birtoklásvágyával szemben. Csak akkor törik ketté ez a pajzs, csak akkor szakad ketté a Boszporust elzáró lánc, amikor a barbárságból lassan felemelkedő nyugaton kialakul a lehetősége annak, hogy Bizánc féltve őrzött értékei ott tovább fejlődhetnek. Addig azonban pénzzel, ajándékokkal, szívós diplomáciával s ha kell erős hadsereggel is, szakadatlan készenlétben birkóznak a birodalom császárai, hogy a pusztulást távolartsák, katasztrófákat kikerüljék.

Sir Gatahad könyvében a nagyközönség is azt az újraértékelt szemléletet kapja a bizánci kérdést illetőleg, amelyet a tudomány régen elfogadott. A régi szemlélet értelmében Bizánc a raffinált romlottság fészke volt: rothadás a megújódott Európa testén. Ezt a tényt Sir Galahad sem tagadja, de kimutatja azt is, hogy a félig még barbár Európa mennyi rágalommal, amelyet az irigység sugallt, feketítette be ezt a Bizáncot, tudóját annyi ismeretnek, művészetnek, pallérozottságnak. Az író a köztudatba vésődött bizánci kép mellé odaállítja a tudatos hatalomakarást, a nagyvonalúságot, a nagy megoldásokról nem féltő Bizáncot is, amely történeti élete során, két gyilkos végzett között tudott és mert hivatást betölteni, kétfele való szakadatlan harcban magas színvonalú életet kiformálni Európa délkeleti részén, messzire Kisázsia felé nyújtózva. Bizáncot, amelyet a hűtlenség s az árulás annyi vádjával illették, végül is a nyugat árulta el és hagyta magára, versenyyével s önzésével a nyugat vágta el hátsó támaszaitól s így mint egy száraz ágnek talán túlrett gyümölcse kellett hogy behulljon a szeldsuk hódítás torkába.

Kézni Béla.

POSSONYI LÁSZLÓ

ÜLDÖZNI FOGNAK TITEKET

R É V A I K I A D Á S

A SZENTISTVÁNI ÁLLAMESZMÉNEK
KORSZERŰ ÉRTELMEZÉSÉT MUNKÁLJA

AZ ORSZÁG ÚTJA

HAVI ÁLLAM- ÉS NEMZETPOLITIKAI FOLYOIRAT.
SZERKESZTIK: BARANKOVICS ISTVÁN ÉS DESSEWFFY GYULA GRÓF.

ELŐFIZETÉSI ÁRA
EGY ÉVRE 5.— PENGÓ
FÉL ÉVRE 2.50 PENGÓ
EGYES SZÁM ÁRA 50 F.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: BUDAPEST, IV. KER, VÁCI-UTCA 46. II. EM. 3
TELEFON 18—22—40. — MUTATVÁNYSZÁMOT KÉSZSÉGGEL KÜLD A KIADÓHIVATAL

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Possonyi László.

BALLA BORISZ

A MEGSEBZETT

A MAGYAR
KATOLIKUS
IRODALOM
GRANDIÓZUS
ALKOTÁSAI

RÉVAI KIADÁS